

گزیده ای از آثار خوشنویسی استادان

خط ثلث

خط ثلث

خط ثلث، از خطوط شش‌گانه (اقلام سه‌گانه) اسلامی است.

فهرست مندرجات

- ۱ - معنی اصطلاحی
- ۲ - طریقه نوشتن
- ۳ - تنوع نگارش
- ۴ - نحوه اعراب گذاری
- ۵ - تقسیم بندی
- ۶ - پیشینه
- ۷ - واضح خط ثلث
- ۸ - نوآوران ثلث
- ۹ - خط ثلث در کشورهای مختلف
- ۱۰ - کاربرد
- ۱۱ - ثلث نویسان مسلمان
- ۱۲ - فهرست منابع
- ۱۳ - پانویس
- ۱۴ - منبع

معنی اصطلاحی

درباره مصطلح شدن ثلث در خوش‌نویسی، حدس‌های گوناگونی زده‌اند. برخی [۱] [۲] [۳] [۴] [۵] [۶] به سبب آن‌که یک سوم آن دَوْر و دو سوم آن سطح است و برخی به اعتبار آن‌که **مساحت** سرقلم ثلث، یک سوم مساحت **قلم** طومار (قلمی درشت مخصوص نوشتن طومارها و نامه‌ها) است، آن را ثلث نامیده‌اند. [۷] بر اساس نظری دیگر، این نامگذاری به سبب ارتباط میان خط ثلث با **نسخ** یا محقق است، با این توضیح که لازمه تبحر یافتن در نوشتن خط ثلث، تسلط بر نسخ یا محقق و در واقع تسلط بر دست کم دو خط از خطوط شش‌گانه (= یک سوم) است؛ نیز گفته شده که این نامگذاری به علت ارتباط میان لقبی خط ثلث، یعنی «ام‌الخطوط»، با آیه ۱۱ سوره نساء «فَلِأَمِّهِ الثُّلُثُ»، بوده است. [۸] [۹] [۱۰] اما باید این نظرها را که کمتر رهیافتی تاریخی به **هنر** داشته‌اند، با احتیاط تلقی کرد.

طریقه نوشتن

ثلث از خطوط مستدیر (دارای حرکت منحنی) و از لحاظ قواعد و اصول، از دشوارترین و کامل‌ترین و زیباترین خطوط اسلامی است. انتهای حروف، منتهی به دنباله‌ها و رشته‌های باریک و نازکی (تشمیرات) است که به شکل پیچیده یا رها شده (ارسال)، یا به صورت قوسها و دایره‌های گود هستند. نسبت دور یا حرکت‌های منحنی به سطح یا حرکت‌های مستقیم (تقویر و بسط)، دو به یک و نسبت قَطِّ (برش مورب) قلم به منظور ایجاد تشمیرات، در حد تحریف و میل کامل است (قَطِّ محرف = بین ۲۵ یا ۴۵ درجه)، اما برخی، نظیر سراج شیرازی [۱۱] و سبزواری، [۱۲] قَطِّ آن را متوسط (بین ۱۵ تا ۲۵ درجه) دانسته‌اند. در ثلث، حروف و کلمات، درشت ولی جمع و جورتر از محقق‌اند و حلقه‌ها و گره‌ها باز و در برخی موارد بسته می‌گردند. [۱۳] [۱۴] وجود سَرک یا تَزویس (زائده‌ای تقریباً مثلثی شکل که به ابتدای حروف می‌چسبد) در حروف الف مفرد، جیم، ط، کاف، لام مفرد و اول و دندان‌های بلندی که در ابتدای حروف قرار می‌گیرد لازم است. گره‌های صاد، ضاد، طا، طاء، عین، فاء، قاف، میم، ها، واو و لام الف محققه (لا)، باز است و طَمَسْ (گرفتگی و تنگی چشمه حروف) در آن‌ها جایز نیست. [۱۵]

تنوع نگارش

تنوع نگارش حروف در این خط، به گونه‌ای است که ناآشنایان به قواعد آن، در تشخیص برخی حروف و حتی کلمات به **اشتباه** می‌افتند. در سطریندی نیز با رعایت تمام حرکات (فتحه، کسره، ضمه، سکون و تنوین)، ضوابط (تشدید، مدّ، قطع و وصل)، تزئینات و حروف خفیفه صغیره گاهی با فاصله، گاهی کم فاصله و گاهی پیچیده و تودرتو نوشته می‌شود. تزئینات و حروف خفیفه، به منظور یکنواخت ساختن خط و زمینه، برقراری نسبت میان سیاهی خط و سفیدی داخل حلقه‌های حروف (**تعادل** سواد و

نحوه اعراب گذاری

برای گذاشتن اعراب، از قلمی ظریف‌تر (قلم حرکت)، که اندازه آن ۱۳ یا ۱۴ قلم ثلث است، استفاده می‌شود، با این حال برای گذاشتن **فتحه** و گاه **ضمه** و **توین** ، قلم ثلث به کار می‌رود. [۱۸] این خط با وجود برخی شباهتها با خطوط محقق و نسخ و **توقیع** ، در مفردات و مرکبات، با آنها تفاوت‌هایی دارد از جمله در طول الف، قط قلم، دور و سطح، فتح و طمس، مدّات (کشش‌ها) و نحوه پیوستگی و ارتباط کلمات با یکدیگر. [۱۹] [۲۰] [۲۱]

تقسیم بندی

در گذشته بنا به تقسیم‌بندی **قلقشندی** ، [۲۲] [۲۳] خط ثلث به دو نوع ثقیل و خفیف تقسیم می‌شد. در ثلث ثقیل یا ثقیل ثلث، طول منتصبات (حروف راست، مانند الف، لام، کاف، و دنباله میم) و میسوطات (حروف کشیده، مانند ب، ت، س، ش)، هفت نقطه و قط قلم نزدیک به مستوی (صفر تا ده درجه) بود. در ثلث خفیف، قط قلم، محرف کامل و منتصبات و میسوطات آن پنج نقطه بود. چنانچه اندکی از مقدار ثلث خفیف کاسته می‌شد، خط دیگری به نام لؤلؤی به دست می‌آمد. بعدها خطوطی چون توقیع، رقا، اجازه (توقیع)، غبار (رقا)، خط و مسلسل (خطی که تمام حروف آن به هم پیوسته و متصل بود)، از ثلث به وجود آمدند که هیچ‌یک از آنها امروزه رواج ندارند و فقط از باب تفنن به کار می‌روند. [۲۴] [۲۵] [۲۶] [۲۷]

پیشینه

پیشینه خط ثلث به خط جلیل، (خطاطی) که خود منبعث از خطوط نبطی و مُسنَد بود، باز می‌گردد. ابن مُقله (متوفی ۳۲۸) ضمن ارائه فهرستی از انواع خطوط اسلامی شناخته شده زمان خویش، پیشینه ثلث را به صورت ثلثین (ثقیل طومار، نصف، ریاسی، ثلث) آورده [۲۸] و **ابن ندیم** آن را به صورت جلیل (دیباج، طومار کبیر، نصف الثقیل (ثقیل النصف)، ثلث کبیر) ضبط کرده است [۲۹] [۳۰] و هر دو موارد کاربرد و خطوط فرعی منبعث از هریک از این خطوط را بر شمرده‌اند. [۳۱] [۳۲] قلقشندی [۳۳] نیز این زنجیره را به صورت طومار کامل (مختصر طومار، ثلث) ضبط کرده است. با این حال فضائلی [۳۴] با استناد به اقلامی که ابن مُقله برشمرده و مقایسه آنها با فهرست ابن ندیم، مراحل تکامل ثلث را به صورت جلیل (دیباج، طومار، ثلثین) و مختصر طومار (نصف، ثلث، خفیف) ثلث آورده است.

واضع خط ثلث

درباره نخستین واضع خط ثلث، اتفاق نظر وجود ندارد. ابن ندیم، [۳۵] قُطبه مَحَرّی، کاتب معروف اواخر **عصر اموی** ، را واضع خط ثلث دانسته است. قلقشندی [۳۶] بر آن است که واضع ثلث، **ابراهیم شجری** (شیخری، سیجری، سگری)، خطاط مشهور دوره **مأمون عباسی** ، بود که آن را از ثلثین اخذ کرد. بعدها، نویسندگان کتب آداب الخط ، غالباً **ابن مقله** [۳۷] [۳۸] [۳۹] [۴۰] [۴۱] و گاه **ابن بواب** (متوفی ۴۱۳) یا **یاقوت مُستعصمی** (متوفی ۶۹۸) را واضع خط ثلث معرفی کرده‌اند. [۴۲] [۴۳] [۴۴] این **ابن ابراهیم** امروزه نیز در میان محققان باقی است، ولی پیش‌تر بر این باورند که ابن مقله، به عنوان نخستین کسی که خطوط شش‌گانه اسلامی را قاعده‌مند کرد، در تکامل اولیه این خطوط و بویژه ثلث، تأثیر بسزایی داشته و پس از وی ابن بواب و یاقوت مستعصمی بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. [۴۵] [۴۶] [۴۷] [۴۸] [۴۹] [۵۰] [۵۱] [۵۲] یاقوت، بویژه تأثیر بسیاری در تکامل این خط داشته است. [۵۳] [۵۴]

نوآوران ثلث

به اعتقاد یکی از صاحب نظران یاقوت سبکهای شناخته شده این خط تا آن روزگار (ثلث ابن مقله، ثلث ابن بواب، ثلث **عثمان بن حسین غزنوی** (قرن پنجم) و ثلث **ابوالبرکات محمد رازی** (قرن پنجم)) را تکامل بخشید و در شکل گیری نوآوریهای آنی در خط ثلث نیز تأثیر مستقیم نهاد. مهم‌ترین نوآوران ثلث، پس از یاقوت، **عبدالله صیرفی** (متوفی ۷۴۲)، **بایسنغر میرزا** (متوفی ۸۲۷)، **عبدالله طبّاح هروی** (متوفی ۸۶۲ یا ۸۸۵) و **ملاعلاء بیگ** (علاءالدین تبریزی، سده دهم) بودند که موجب رونق و تکامل و گسترش بیش از پیش ثلث تا اواخر **سده دهم** شدند. شیوه عبدالله صیرفی را شاگردش **خیرالدین مرعشی** (متوفی ۸۷۶) به قلمرو **عثمانی** بُرد و شاگرد برجسته‌ای چون حمدالله آماسی (متوفی ۹۲۶) را **پرورش** داد. احمد قره حصاری (متوفی ۹۶۳)، دیگر ثلث نویس برجسته عثمانی، که بعدها شیوه جدیدی در ثلث **ابداع** کرد، نیز پرورش یافته اسدالله کرمانی (متوفی ۸۹۲) بود. [۵۵] [۵۶] [۵۷] [۵۸]

ثلث نویسان و کتیبه نگاران بزرگ صفوی و عثمانی، این خط را به اوج تکامل رساندند.

خط ثلث در کشورهای مختلف

دوره شکوفایی خط ثلث در ایران، پس از عصر صفوی، بنا به دلایلی چون رونق **خط نستعلیق** و هرج و مرج‌های طولانی سیاسی و اجتماعی ، سیر نزولی یافت آنچنانکه تا پایان عصر قاجار ، فقط یک ثلث نویس برجسته (محمدباقر شریف شیرازی) مجال ظهور یافت. اما در عثمانی، اهمیت خط ثلث سیر صعودی یافت و آن دیار بتدریج به کانون ثلث نویسی مبدل گشت. ظهور جمع کثیری از ثلث نویسان برجسته در عثمانی، طی قرون نهم تا چهاردهم و کثرت آثار به‌جا مانده از آنان، که با ابداع شیوه‌های متنوع هنری در نگارش ثلث همراه بود، گویای چنین موقعیت ممتازی است. در قرن اخیر، خط ثلث در **ایران** ، **عراق** ، **ترکیه** ، **سوریه** ، **لبنان** و **مصر** از اقبال نسبی برخوردار بوده و استادان برجسته‌ای قدم به عرصه نهاده‌اند. شیوه‌های رایج ثلث در این نواحی، به رغم برخی تفاوتها، همان شیوه‌های دوره **صفوی** و عثمانی است.

کاربرد

در گذشته برای نوشتن قطعات (صفحه ای که مطلبی به قلم درشت بر آن نوشته شده باشد)، پشت جلد، عناوین، سرلوحه‌ها و تقسیمات کتابها، الواح سردر **خانه‌ها** و **مغازها** ، کتابت قرآن‌های جامع، حکاکای سنگ‌ها و مهرهای قیمتی و نشان‌ها از خط ثلث استفاده می‌شد. [۵۹] [۶۰] [۶۱] اما

عمده‌ترین و مهم‌ترین کاربرد این خط کتیبه نویسی **محرابها**، **قبه‌ها** و **سر در ورودی مساجد**، توأم با طرح‌های **اسلیمی** و **ختایی**، است که رواج آن، به سبب هماهنگی خط ثلث با طرحها و **رنگها** و **کاشی کاری** مساجد است؛ [۶۳] [۶۲] از این رو، همواره جمع کثیری از ثلث نویسان در زمره کتیبه نویسان نیز بوده‌اند.

از ثلث نویسان و کتیبه نگاران برجسته ایرانی در دوران **معاصر**، احمد نجفی زنجانی (متوفی ۱۳۶۱ ش)، عبدالحمید ملک الکلامی (متوفی ۱۳۲۸ ش)، محمدمعلی غروی کاتب (تولد ۱۲۸۸ ش)، حبیب الله فضائلی (متوفی ۱۳۷۶ ش)، سید مرتضی نجومی، عباس مصباح زاده، محمد موحد حسینی، قنبری و صمدی‌اند. [۶۴] [۶۵] [۶۶]

ثلث نویسان مسلمان

برخی از ثلث نویسان و کتیبه نویسان برجسته سایر سرزمینهای اسلامی از این قرارند:
عثمانی (ترکیه): حمدالله آماسی (متوفی ۹۲۶)، احمد قره حصاری (متوفی ۹۶۳)، حسن چلبی (متوفی ۱۰۰۲)، حافظ عثمان (متوفی ۱۱۱۰)، مصطفی راقم (متوفی ۱۳۴۱)، اسماعیل زهدی (قرن دوازدهم)، محمود جلال الدین (متوفی ۱۳۴۵)، مصطفی عزت (متوفی ۱۲۹۳)، محمد شفیق بک (متوفی ۱۳۹۷)، راسم افندی (متوفی ۱۳۰۲)، سامی افندی (متوفی ۱۳۱۳)، احمد کامل (متوفی ۱۳۶۰)، اسماعیل حقی (متوفی ۱۳۶۵)، محمود یازر (متوفی ۱۳۷۳)، مصطفی حلیم (متوفی ۱۳۴۳ ش ۱۹۶۴)، حامد آمدی (متوفی ۱۴۰۳).
سوریه و لبنان: ابراهیم الرفاعی (متوفی ۱۴۰۳)، کامل البابا (متوفی ۱۴۱۲)، نسیم مکارم.
مصر: محمد مونس (متوفی ۱۳۱۸)، محمدمعلی مگاوی، محمد حسنی، محمود شحات، علی بدوی (متوفی ۱۳۵۳)، سیدابراهیم (متوفی ۱۴۱۴/۱۹۹۴)، نجیب هواوینی.
عراق: هاشم محمد بغدادی (متوفی ۱۳۵۲ ش ۱۹۷۳)، محمد صبری هلالی (متوفی ۱۳۷۲)، عبدالغنی عبدالعزیز، مهدی جبوری.
افغانستان: عزیزالدین وکیلی فوق‌زایی. [۶۷] [۶۸] [۶۹] [۷۰] [۷۱] [۷۲] [۷۳] [۷۴] [۷۵] [۷۶] [۷۷] [۷۸] [۷۹]

فهرست منابع

- (۱) نزار اباطه و محمد ریاض مالخ، اتمام الاعلام: ذیل لکتاب الاعلام لخیرالدین الزرکلی، بیروت ۱۹۹۹.
- (۲) ابن ندیم، الفهرست، ترجمه محمدرضا تجدد، تهران ۱۳۶۶ ش.
- (۳) ولید اعظمی، تراجم خطاطین بغدادالمعاصرین، بیروت ۱۹۷۷.
- (۴) کامل بابا، روح الخط العربی، بیروت ۱۹۸۸.
- (۵) درویش محمد بن دوست محمد بخاری، فوائدالخطوط، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
- (۶) عقیق بهنسی، معجم مصطلحات الخط العربی و الخطاطین، بیروت ۱۹۹۵.
- (۷) مهدی بیانی، احوال و آثار خوش نویسان، تهران ۱۳۶۳ ش.
- (۸) مهدی بیانی، «نظر اجمالی به تحول خط در ایران اسلامی»، سخن، دوره ۴، ش ۹ (شهریور ۱۳۳۳).
- (۹) سهیله یاسین جبوری، الخط العربی و تطوره فی العصور العباسیه فی العراق، بغداد ۱۹۶۲/۱۳۸۱.
- (۱۰) یحیی وهیب جبوری، الخط و کتابة فی الحضارة العربیة، بیروت ۱۹۹۴.
- (۱۱) حبیب اصفهانی، تذکره خط و خطاطان، ترجمه رحیم چاوش اکبری، تهران ۱۳۶۹ ش.
- (۱۲) بدیع الله دبیری نژاد، «احوال خطوط اسلامی در آغاز قرن چهارم هجری و ظهور ابن مقله»، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی اصفهان، سال ۴، ش ۵ (۱۳۴۷-۱۳۴۸ ش).
- (۱۳) محمد خیر رمضان یوسف، تتمه الاعلام للزرکلی، بیروت ۱۴۱۸/۱۹۹۸.
- (۱۴) زکی صالح، الخط العربی، مصر ۱۹۸۳.
- (۱۵) فتح الله بن احمد سبزواری، اصول و قواعد خطوط سته، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
- (۱۶) یعقوب بن حسن سراج شیرازی، تحفه المحبین: در آئین خوشنویسی و لطایف معنوی آن، چاپ کرامت رعنا حسینی و ایرج افشار، تهران ۱۳۷۶ ش.
- (۱۷) عبدالله بن محمود صیرفی، آداب خط، در نجیب مایل هروی، کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، مشهد ۱۳۷۲ ش.
- (۱۸) مصطفی بن احمد عالی، مناقب هنروران، ترجمه و تحشیه توفیقه، سبحانی، تهران ۱۳۶۹ ش.
- (۱۹) فصلنامه هنر، ش ۱ (پاییز ۱۳۶۱).
- (۲۰) حبیب الله فضائلی، اطلس خط، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
- (۲۱) حبیب الله فضائلی، تعلیم خط، تهران ۱۳۷۶ ش.
- (۲۲) حبیب الله فضائلی، «کتیبه نگاری»، فصلنامه چلیبا، سال ۱، ش ۳ (بهار ۱۳۷۱).
- (۲۳) قطب الدین محمد فقه خوان، دیباچه قطب الدین محمد فقه خوان، در نجیب مایل هروی، کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، مشهد ۱۳۷۲ ش.
- (۲۴) قلفشندی، صبح الأعشی فی کتابه الانشاء.
- (۲۵) مجنون رفیقی هروی، خط و سواد، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
- (۲۶) محمود بن محمد، قوانین الخطوط، در نجیب مایل هروی، کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، مشهد ۱۳۷۲ ش.
- (۲۷) صلاح الدین منجد، «یاقوت مستعصمی»، ترجمه محمد آصف فکرت، مشکوه، ش ۳۰ (بهار ۱۳۷۰).
- (۲۸) احمد بن حسین منشی قمی، گلستان هنر، چاپ احمد سهیلی خوانساری، تهران ۱۳۵۹ ش.
- (۲۹) میرعلی بن میرباقر هروی، مداد الخطوط، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
- (۳۰) هنر و مردم، ش ۵۲ و ۵۴ (اسفند ۱۳۴۵ و فروردین ۱۳۴۶).

پانویس

- ↑ قلفشندی، صبح الأعشی فی کتابه الانشاء، ج۲، ص۱۱.
- ↑ قلفشندی، صبح الأعشی فی کتابه الانشاء، ج۲، ص۵۸.
- ↑ میرعلی بن میرباقر هروی، مداد الخطوط، ص ۶، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
- ↑ محمود بن محمد، قوانین الخطوط، ص ۳۰۰، در نجیب مایل هروی، کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، مشهد ۱۳۷۲ ش.
- ↑ مجنون رفیقی هروی، خط و سواد، ج ۱، ص ۲۵۷، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
- ↑ احمد بن حسین منشی قمی، گلستان هنر، ج ۱، ص ۱۷۰-۱۷۱، چاپ احمد سهیلی خوانساری، تهران ۱۳۵۹ ش.
- ↑ قلفشندی، صبح الأعشی فی کتابه الانشاء، ج۲، ص۵۸.
- ↑ عبدالله بن محمود صیرفی، آداب خط، ج ۱، ص ۲۰، در نجیب مایل هروی، کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، مشهد ۱۳۷۲ ش.
- ↑ یعقوب بن حسن سراج شیرازی، تحفه المحبین: در آئین خوشنویسی و لطایف معنوی آن، ج ۱، ص ۱۳۷، چاپ کرامت رعنا حسینی و ایرج افشار، تهران ۱۳۷۶ ش.
- ↑ درویش محمد بن دوست محمد بخاری، فوائدالخطوط، ج ۱، ص ۲۲۷، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا قلیچ خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.

۱۱. ↑ یعقوب بن حسن سراج شیرازی، تحفه المجبین: در آئین خوشنویسی و لطایف معنوی آن، ج ۱، ص ۸۳، چاپ کرامت رعنا حسینی و ایرج افشار، تهران ۱۳۷۶ ش.
۱۲. ↑ فتح الله بن احمد سبزواری، اصول و قواعد خطوط سته، ج ۱، ص ۲۳۳، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا فلیج خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
۱۳. ↑ قلفشندی، صبح الأعشى فى كتابة الانشاء، ج ۲، ص ۵۸.
۱۴. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۶۲، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۱۵. ↑ قلفشندی، صبح الأعشى فى كتابة الانشاء، ج ۳، ص ۵۸.
۱۶. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۶۲-۲۶۴، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۱۷. ↑ حبيب الله فضائلى، «کتابه نگارى»، ج ۱، ص ۱۰۰، فصلنامه چلیپا، سال ۱، ش ۲ (بهار ۱۳۷۱).
۱۸. ↑ حبيب الله فضائلى، تعليم خط، ج ۱، ص ۱۲۶، تهران ۱۳۷۶ ش.
۱۹. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۲۶، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۲۰. ↑ حبيب الله فضائلى، تعليم خط، ج ۱، ص ۲۹۲، تهران ۱۳۷۶ ش.
۲۱. ↑ حبيب الله فضائلى، تعليم خط، ج ۱، ص ۲۹۷-۲۹۶، تهران ۱۳۷۶ ش.
۲۲. ↑ قلفشندی، صبح الأعشى فى كتابة الانشاء، ج ۲، ص ۵۸.
۲۳. ↑ قلفشندی، صبح الأعشى فى كتابة الانشاء، ج ۲، ص ۱۰۰.
۲۴. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۶۵، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۲۵. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۷۵-۲۷۴، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۲۶. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۸۲، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۲۷. ↑ حبيب الله فضائلى، تعليم خط، ج ۱، ص ۲۸۷، تهران ۱۳۷۶ ش.
۲۸. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۲۶، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۲۹. ↑ ابن نديم، الفهرست، ج ۱، ص ۱۳-۱۴، ترجمه محمدرضا تجدد، تهران ۱۳۶۶ ش.
۳۰. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۳۲، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۳۱. ↑ ابن نديم، الفهرست، ج ۱، ص ۱۲-۱۴، ترجمه محمدرضا تجدد، تهران ۱۳۶۶ ش.
۳۲. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۲۶، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۳۳. ↑ قلفشندی، صبح الأعشى فى كتابة الانشاء، ج ۲، ص ۴۹-۵۸.
۳۴. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۲۷، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۳۵. ↑ ابن نديم، الفهرست، ج ۱، ص ۱۲، ترجمه محمدرضا تجدد، تهران ۱۳۶۶ ش.
۳۶. ↑ قلفشندی، صبح الأعشى فى كتابة الانشاء، ج ۲، ص ۱۲.
۳۷. ↑ میرعلی بن میریاف هروی، ممداد الخطوط، ص ۶، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا فلیج خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
۳۸. ↑ درويش محمد بن دوست محمد بخارى، فوائدالخطوط، ج ۱، ص ۲۲۷، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا فلیج خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
۳۹. ↑ قطب الدين محمد قسه خوان، ديباجه قطب الدين محمد قسه خوان، ج ۱، ص ۲۸۱، در نجيب مايل هروى، كتاب آرايى در تمدن اسلامى، مشهد ۱۳۷۲ ش.
۴۰. ↑ احمد بن حسين منشى قمى، گلستان هنر، ج ۱، ص ۱۶، چاپ احمد سهيلي خوانسارى، تهران ۱۳۵۹ ش.
۴۱. ↑ مجنون ريفيى هروى، خط و سواد، ج ۱، ص ۲۵۷، در رسالاتی در خوشنویسی و هنرهای وابسته، چاپ حمیدرضا فلیج خانی، تهران: روزنه، ۱۳۷۳ ش.
۴۲. ↑ یعقوب بن حسن سراج شیرازی، تحفه المجبین: در آئین خوشنویسی و لطایف معنوی آن، ج ۱، ص ۱۲۵، چاپ کرامت رعنا حسینی و ایرج افشار، تهران ۱۳۷۶ ش.
۴۳. ↑ یعقوب بن حسن سراج شیرازی، تحفه المجبین: در آئین خوشنویسی و لطایف معنوی آن، ج ۱، ص ۱۳۲، چاپ کرامت رعنا حسینی و ایرج افشار، تهران ۱۳۷۶ ش.
۴۴. ↑ محمود بن محمد، قوانین الخطوط، ج ۱، ص ۲۹۸، در نجيب مايل هروى، كتاب آرايى در تمدن اسلامى، مشهد ۱۳۷۲ ش.
۴۵. ↑ مهدى بيانى، «نظر اجمالى به تحول خط در ايران اسلامى»، ج ۱، ص ۶۹۲، سخن، دوره ۴، ش ۹ (شهریور ۱۳۳۲).
۴۶. ↑ مهدى بيانى، «نظر اجمالى به تحول خط در ايران اسلامى»، ج ۱، ص ۶۹۵، سخن، دوره ۴، ش ۹ (شهریور ۱۳۳۲).
۴۷. ↑ ابيدع الله دبيرى نژاد، «احوال خطوط اسلامى در آغاز قرن چهارم هجرى و ظهور ابن مقله»، ج ۱، ص ۹۷-۹۶، نشریه دانشکده ادبيات و علوم انسانی اصفهان، سال ۴، ش ۵ (۱۳۴۷-۱۳۴۸) ش.
۴۸. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۴۲، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۴۹. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۶۲-۲۶۱، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۵۰. ↑ سهيله ياسين جبورى، الخط العربى و تطوره فى العصور العباسيه فى العراق، ج ۱، ص ۵۲، بغداد ۱۹۶۲/۱۳۸۱.
۵۱. ↑ يحيى وهيب جبورى، الخط و الكتابة فى الحضارة العربية، ج ۱، ص ۱۳۰، بيروت ۱۹۹۴.
۵۲. ↑ عفيف بهنسى، معجم مصطلحات الخط العربى و الخطاطين، ذيل «الثلث»، بيروت ۱۹۹۵.
۵۳. ↑ صلاح الدين منجد، «ياقوت مستعصمى»، ج ۱، ص ۱۱۸، ترجمه محمد آصف فکرت، مشکوه، ش ۳۰ (بهار ۱۳۷۰).
۵۴. ↑ حبيب اصفهانى، تذکره خط و خطاطان، ج ۱، ص ۲۰۹، ترجمه رحيم جاوش اکبرى، تهران ۱۳۶۹ ش.
۵۵. ↑ حبيب اصفهانى، تذکره خط و خطاطان، ج ۱، ص ۷۲، ترجمه رحيم جاوش اکبرى، تهران ۱۳۶۹ ش.
۵۶. ↑ مصطفى بن احمد على، مناقب هنروران، ج ۱، ص ۴۴، ترجمه و تحشيه توفيق ه سبحانى، تهران ۱۳۶۹ ش.
۵۷. ↑ مهدى بيانى، احوال و آثار خوش نويسان، ج ۴، ص ۱۰۲۷-۱۰۲۸، تهران ۱۳۶۲ ش.
۵۸. ↑ مهدى بيانى، احوال و آثار خوش نويسان، ج ۴، ص ۱۰۶۴، تهران ۱۳۶۲ ش.
۵۹. ↑ حبيب الله فضائلى، «کتابه نگارى»، ج ۱، ص ۹۵، فصلنامه چلیپا، سال ۱، ش ۲ (بهار ۱۳۷۱).
۶۰. ↑ سهيله ياسين جبورى، الخط العربى و تطوره فى العصور العباسيه فى العراق، ج ۱، ص ۵۲، بغداد ۱۹۶۲/۱۳۸۱.
۶۱. ↑ زكى صالح، الخط العربى، ج ۱، ص ۱۲۲، مصر ۱۹۸۲.
۶۲. ↑ حبيب الله فضائلى، تعليم خط، ج ۱، ص ۱۲۰-۱۲۱، تهران ۱۳۷۶ ش.
۶۳. ↑ حبيب الله فضائلى، «کتابه نگارى»، ج ۱، ص ۹۵، فصلنامه چلیپا، سال ۱، ش ۲ (بهار ۱۳۷۱).
۶۴. ↑ مهدى بيانى، احوال و آثار خوش نويسان، ج ۱-۲، ص ۲۷۶-۲۷۱، تهران ۱۳۶۲ ش.
۶۵. ↑ فصلنامه هنر، ش ۱ (پايز ۱۳۶۱)، ج ۱، ص ۱۸۷-۱۸۲.
۶۶. ↑ هنر و مردم، ش ۵۲ و ۵۴ (اسفند ۱۳۴۵ و فروردين ۱۳۴۶)، ج ۱، ص ۳۱.
۶۷. ↑ محمد خير رمضان يوسف، تنمه الاعلام للزركلى، ج ۱، ص ۱۲، بيروت ۱۹۹۸/۱۴۱۸.
۶۸. ↑ نزار اباطه و محمد رياض مالخ، انمام الاعلام: ذيل لكتاب الاعلام لخيرالدين الزركلى، ج ۱، ص ۱۱۵، بيروت ۱۹۹۹.
۶۹. ↑ نزار اباطه و محمد رياض مالخ، انمام الاعلام: ذيل لكتاب الاعلام لخيرالدين الزركلى، ج ۱، ص ۲۱۰-۲۱۱، بيروت ۱۹۹۹.
۷۰. ↑ نزار اباطه و محمد رياض مالخ، انمام الاعلام: ذيل لكتاب الاعلام لخيرالدين الزركلى، ج ۱، ص ۲۹۱، بيروت ۱۹۹۹.
۷۱. ↑ كامل بابا، روح الخط العربى، ج ۱، ص ۲۷۹، بيروت ۱۹۸۸.
۷۲. ↑ حبيب الله فضائلى، اطلس خط، ج ۱، ص ۲۴۶-۲۵۸، اصفهان ۱۳۵۰ ش.
۷۳. ↑ وليد اعظمى، تراجم خطاطين بغدادالمعاصرين، ج ۱، ص ۲۱۴-۲۰۷، بيروت ۱۹۷۷.
۷۴. ↑ وليد اعظمى، تراجم خطاطين بغدادالمعاصرين، ج ۱، ص ۲۹۴-۲۵۴، بيروت ۱۹۷۷.
۷۵. ↑ عفيف بهنسى، معجم مصطلحات الخط العربى و الخطاطين، ج ۱، ص ۳۹، بيروت ۱۹۹۵.
۷۶. ↑ عفيف بهنسى، معجم مصطلحات الخط العربى و الخطاطين، ج ۱، ص ۷۹، بيروت ۱۹۹۵.

٧٧. ↑ عفيف بهنسى، معجم مصطلحات الخط العربى و الخطاطين، ج١، ص١٢٧، بيروت ١٩٩٥.
٧٨. ↑ عفيف بهنسى، معجم مصطلحات الخط العربى و الخطاطين، ج١، ص١٤٢، بيروت ١٩٩٥.
٧٩. ↑ عفيف بهنسى، معجم مصطلحات الخط العربى و الخطاطين، ج١، ص١٥٧، بيروت ١٩٩٥.

منبع

دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگرفته از مقاله «خط ثلث»، شماره ٤٣٤٤.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1420

مكتبة

الحمد لله الملك الوهاب

عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم

١٢٧٩

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَى
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ عَرْشِهِ الرَّحِيمُ
الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ
تُحْمَلُهُ الْمَوَاقِدُ
فَيَكْفِئُنَا بِهَا
بَرْدًا وَسَخَّرَ لَنَا
لَهَا مِائِدَاتٍ مِّنَ
السَّمَاءِ فَاكْفَيْنَا
بِهَا شَهْوَانَنَا
وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا
دُخَانٌ فَلَوْلَىٰ
ذَلِكَ لَكُنَّا
فِي الْخَسَارِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَى
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ عَرْشِهِ الرَّحِيمُ
الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ
تُحْمَلُهُ الْمَوَاقِدُ
فَيَكْفِئُنَا بِهَا
بَرْدًا وَسَخَّرَ لَنَا
لَهَا مِائِدَاتٍ مِّنَ
السَّمَاءِ فَاكْفَيْنَا
بِهَا شَهْوَانَنَا
وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا
دُخَانٌ فَلَوْلَىٰ
ذَلِكَ لَكُنَّا
فِي الْخَسَارِ

١٤١٣

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَاطِئَ
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ أَعْيُنِهِ عَالِمُ الْغُيُوبِ
الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ
تُحْمَلُهُ الْمَوَاقِدُ
فَيُفِئُ السَّائِغِينَ
إِذَا خَشِيَ ظَنُورَهُ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ
وَعَلَىٰ آلِهِ وَخَاتَمِهِ
وَاجْعَلْهُ لِي حَقِيقَةً
مِّنْ حَقَائِقِ الْوَعْدِ
وَأَجْعَلْهُ لِي حَقِيقَةً
مِّنْ حَقَائِقِ الْوَعْدِ
وَأَجْعَلْهُ لِي حَقِيقَةً
مِّنْ حَقَائِقِ الْوَعْدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَى
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ عَرْشِهِ الرَّحِيمُ
الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ
تُبْرِئُ السُّقُومَ وَيُنزِلُ
الْمِنَاطِرَ وَأَنزَلْنَا
لَكَ الْقُرْآنَ عَرَبِيًّا
لَعَلَّكَ تَفْهَمُ

قال الله في كتابه الكريم

لا اله الا الله هو القابض وهو الباسط

هو الغني وهو الباقى هو الذى لا يئس

٢١ بقره ١٤
محمد بن عبد الله

اليسر الذي كان في عبادة

بغداد

١٤٢٧

لَا تَطْفَحُ حَيْلُ الْبُورِ وَالطَّمْرُ

الْمِصْطَبِ الْمُرْتَضَى بِسَائِمِ الْهَيْمَانِ
١٣١٩

وَيَسِّرْ لَنَا رِزْقَنَا
وَيَكْفُرْ عَنَّا زِينَتَنَا
وَيَجْعَلْ لَنَا رِزْقًا
كَرِيمًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٤

٢٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَقُلْ لِلَّهِ الْمُلْكُ
وَالْحَمْدُ وَاللَّهُ
أَكْبَرُ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي هَدَانَا
لِهَذَا وَمَا كُنَّا
لِلْحَمْدِ لِلَّهِ
شَاكِرِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي هَدَانَا
لِهَذَا وَمَا كُنَّا
لِلْحَمْدِ لِلَّهِ
شَاكِرِينَ

١٤٢٢

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَىٰ مَنْ تَبِعَهُمْ يَوْمَ نَدْعُوهُمْ اَنْ يَّجِزُوْا عَلَيْنَا مَشِيْرَتَنَا

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسجداً
 وداراً
 للعلم
 والهدى
 والبر
 والحق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِّاتِ لَكِنَّا

كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ

WWW.AL-Q.COM

سِرِّ

وَالْوَسْطَىٰ
الْحَكِيمِ
وَالْوَسْطَىٰ
الْحَكِيمِ

وَقَدْ كَرَّمْنَا شِدْقَهُ اسْمًا كَرِيمًا
إِسْمَ الْيَوْمِ الَّذِي بَعَثْنَا فِيهِ
رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا
مَعَهُ الذِّكْرَ الْكَرِيمَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لا اله الا انت سبحانك انى كنت
الاله الا انت سبحانك انى كنت
الاله الا انت سبحانك انى كنت

11-A

قال أمير المؤمنين وإمام المتقين علي بن أبي طالب عليه السلام

لا فخر إلا في العلم ولا عيب إلا في الجهل ولا كبر إلا في الفقر ولا شرف إلا في البر
ولا كمال إلا في التوكل ولا حياء إلا في الخوف ولا حياء إلا في الخوف ولا حياء إلا في الخوف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
بَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ
مِنْ طِينٍ

سنة ١٤٢١
شهر ربيع الثاني

١٤٢١

أَنَّ النَّاسَ لَمَّا كَانُوا فِي حُلِيِّهِمْ
وَأَمَّا فِي حُلِيِّهِمْ

ع

لله

ح

ص

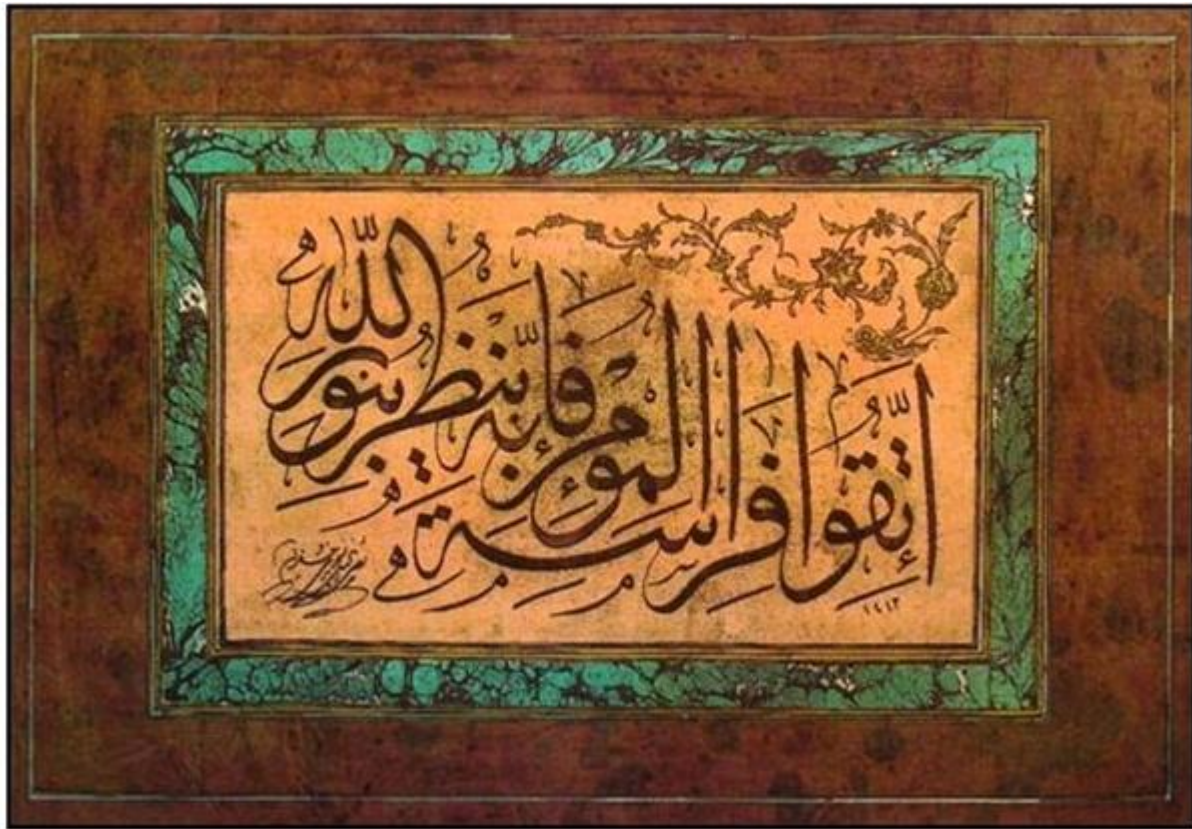
ح

ح

إِنَّا نُرِيدُ الْإِيمَانَ عَلَىٰ رَأْسِهَا
وَالْعِلْمَ وَبِهَا جَاءَ

١٢٧٢

خطه محمد باقر

أَتَقَوَّافِ السُّبُحِ الْمَوْجِبِ نَضْرٍ لِلَّهِ

فانزلناك الكتاب
الذی فیہ التوحید
والذکر

إِلْمُصْبِحًا بِرَأْسِ الْإِهْدَارِ وَالنَّبِيَّ حَكِيمًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَشْكُرَهُ لَوْلَا رَحْمَتُ اللَّهِ عَلَيْنَا لَكُنَّا مِنَ الْخَاسِرِينَ

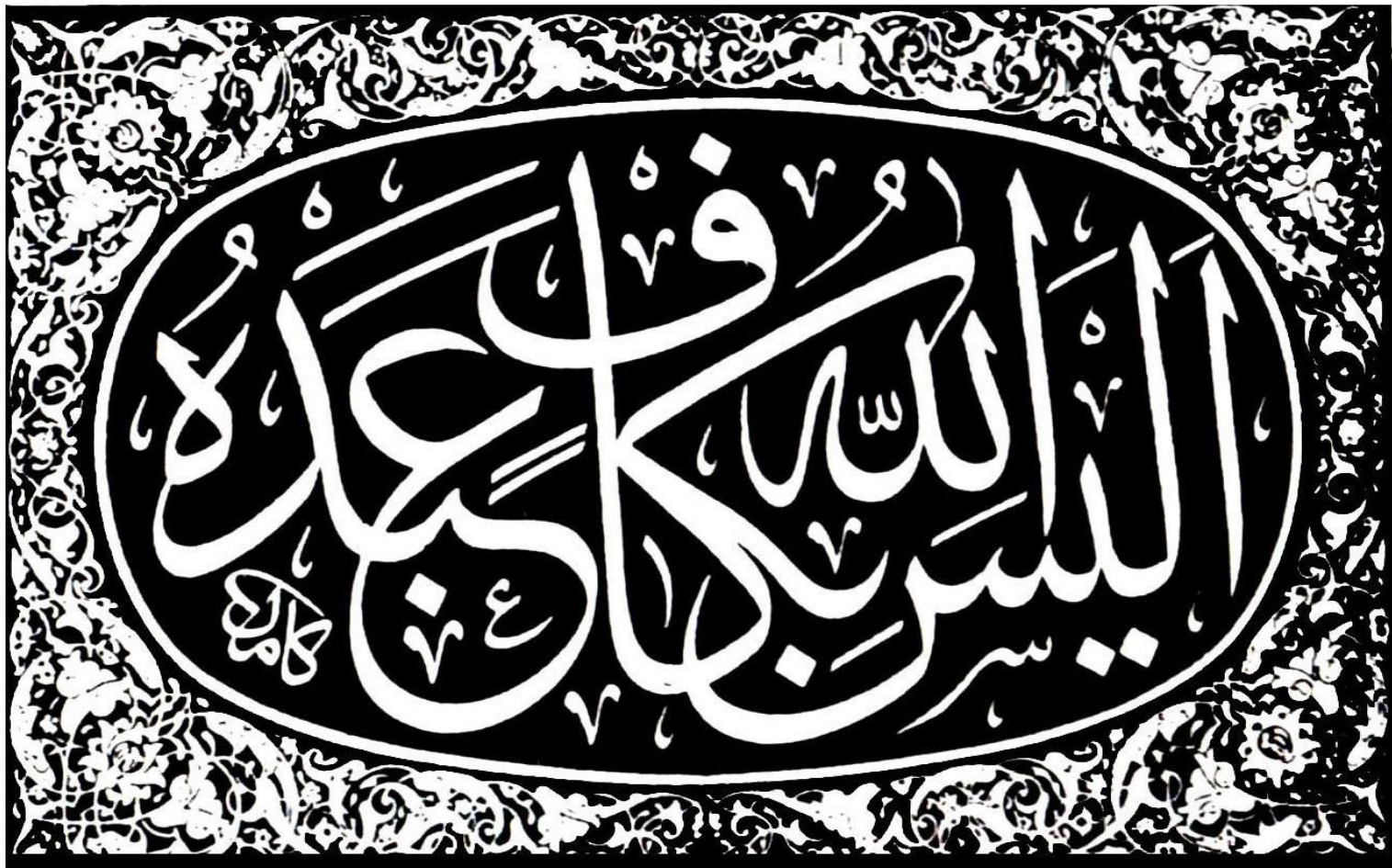

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لا اله الا الله محمد رسول الله

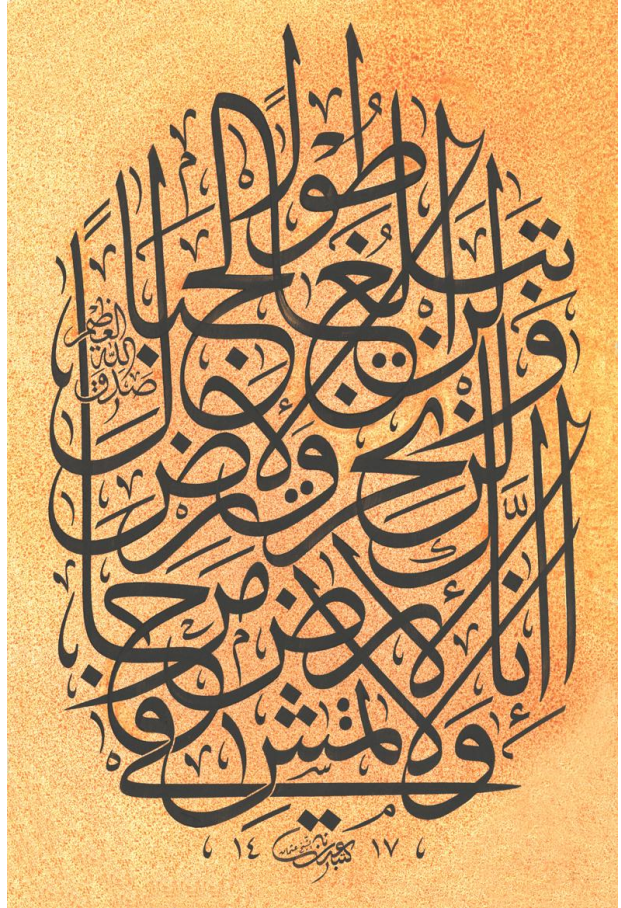

من ألباح المحاسن محمد بن محمد
لولا لولا في كل شيء من العباد
أنا النبي صلى الله عليه وآله
يا خاتم النبيين يا أحمد

تتمت بحمد الله تعالى
في شهر ربيع الثاني سنة ١٣٣٩

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَهُوَ اللَّهُ الصَّادِقُ
الْحَقُّ وَالْحَنِيفُ

١٤٣١

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَنَّانِ
الَّذِي مَنَّ عَلَيْنَا بِكَ
وَيُحِبُّ الْمُؤْمِنِينَ

١٤٢٢

كَلِمَاتٍ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ
سَاءَ مَا يَحْكُمُهُ يَوْمَ يَخْرُجُ
الْمُؤْمِنُونَ مِنَ الدُّنْيَا
وَيَسْأَلُونَ اللَّهَ عَن ذُنُوبِهِمْ
وَلَا يَجِدُونَ عِندَ اللَّهِ
لِشْرِكِهِمْ شُرَكَاءَ يَتَّبِعُونَ
أُمَّةَ نَارٍ الَّتِي لَا يَرْضَى
اللَّهُ لَهَا شُرَكَاءَ أَتَى
اللَّهُ بِالنَّاسِ حُكْمَهُمْ
يَوْمَ يَكْفُرُ لِكُلِّ أُمَّةٍ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
يَوْمَ يَكْفُرُ لِكُلِّ أُمَّةٍ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

٢٥ بغلتي ١٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَا أَفْرَأَ إِذَا لِلنَّارِ
رَبِّ يَقُولُ لَمْ يَلَهُ
رَبِّ عِبَادِ

رَبِّ عِبَادِ

١٧٦

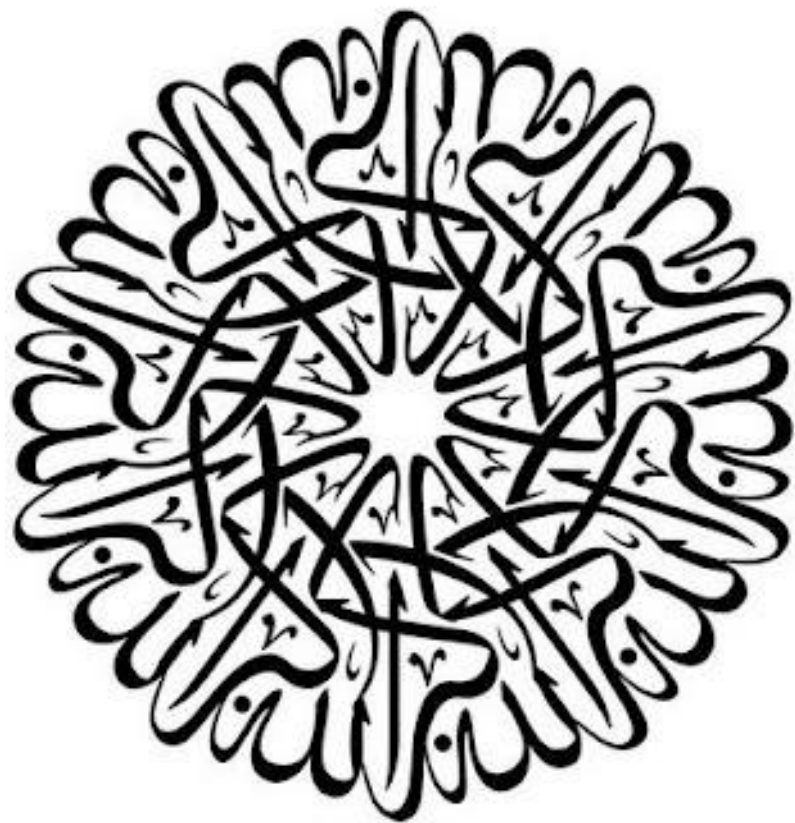
١٧٦

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

وَأَمَّا الْفِتْيَانُ الْمُؤْمِنَاتُ فَلْيُحْبِبْنَ اللَّهَ وَالرَّسُولَ
وَالْأَهْلَ الْبَيْتِ أَكْبَرِهِ وَأَقْرَبَهُ وَحَمَلَ
الْوِجْدَانَ فِي هَذِهِ بَرًّا إِنَّ حُبَّ
الْأَهْلِ الْبَيْتِ مِنْ حُبِّ اللَّهِ
وَأَمَّا الْفِتْيَانُ الْمُؤْمِنَاتُ فَلْيُحْبِبْنَ اللَّهَ وَالرَّسُولَ
وَالْأَهْلَ الْبَيْتِ أَكْبَرِهِ وَأَقْرَبَهُ وَحَمَلَ
الْوِجْدَانَ فِي هَذِهِ بَرًّا إِنَّ حُبَّ
الْأَهْلِ الْبَيْتِ مِنْ حُبِّ اللَّهِ

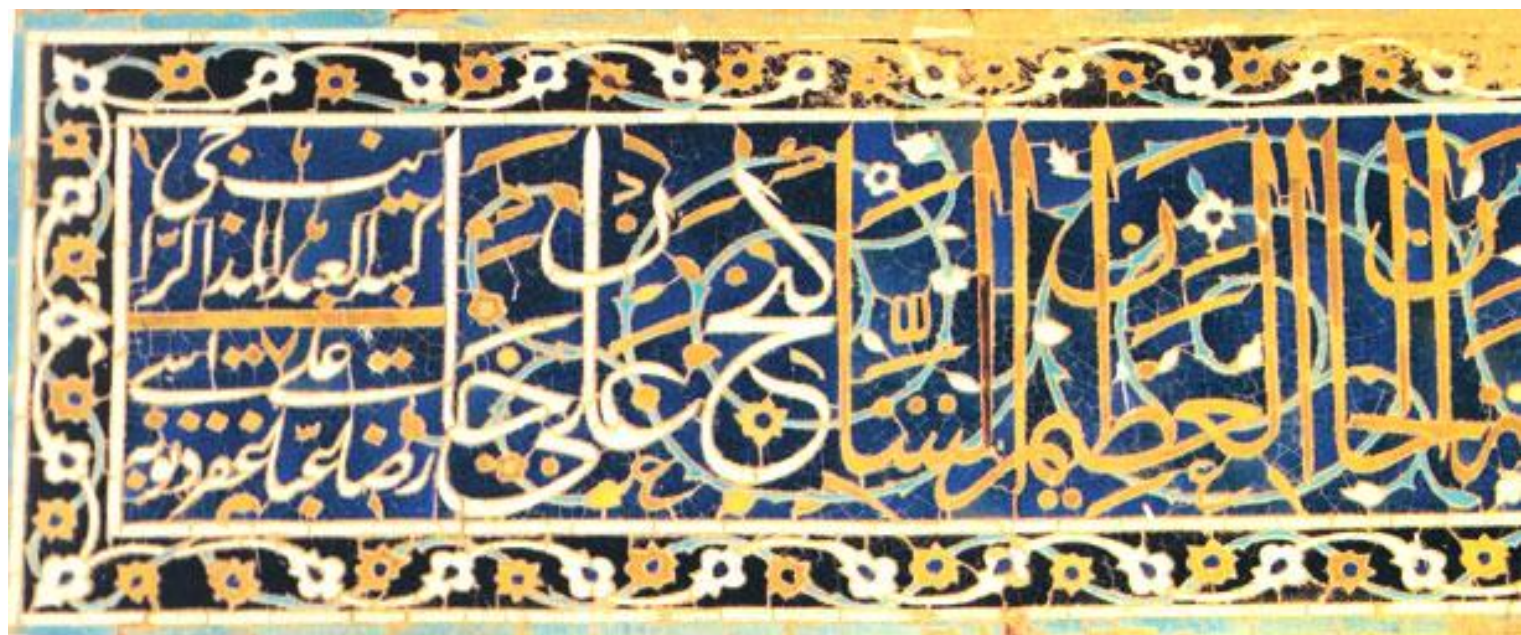

فان الله لا يهدي القوم الظالمين

۲۱ جنوری ۱۹۷۱ء

الفن
الخط

خط الثلث
برنامج الكلك

مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ
مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ
مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ
مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ
مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ

١٢

٨٨

مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ

الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر

١٤٦٤

الله أكبر

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ السَّلْوَ
الْبَدِئَةُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ

الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ

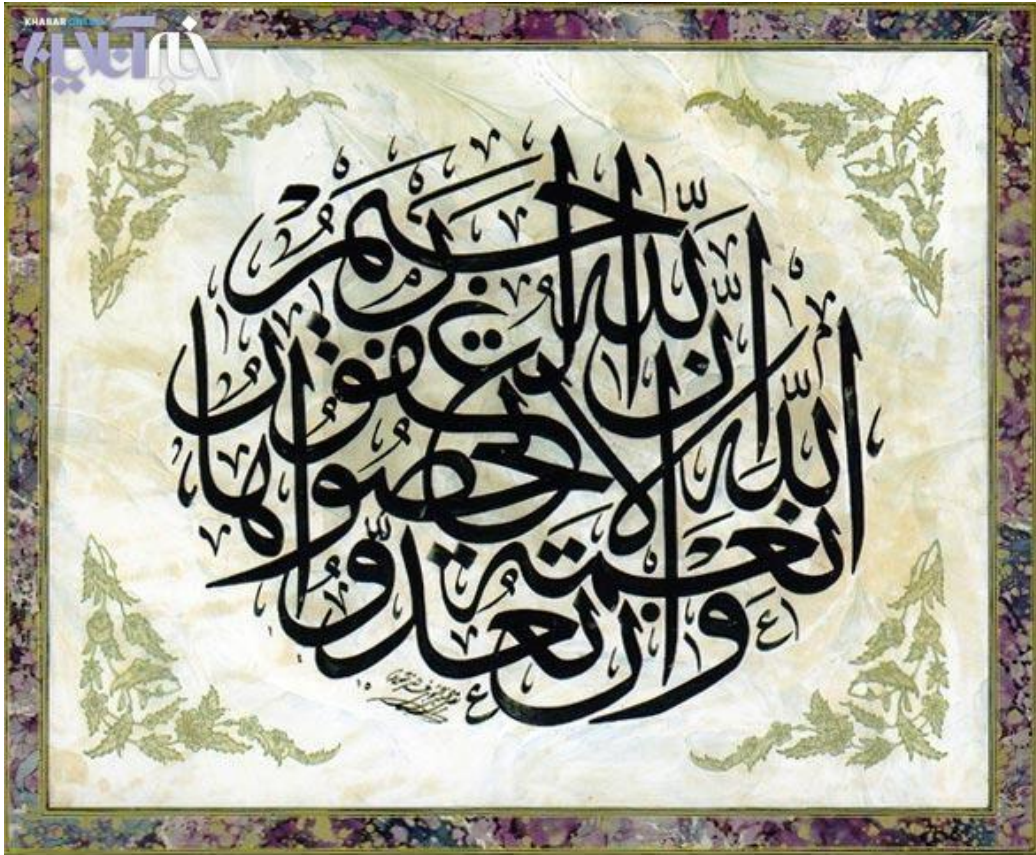

Small, faint text or signature located to the right of the main emblem, possibly indicating the artist or a date.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ

وَاللَّهُ فِي الْأَشْجَرِ أَعْيُنٌ مُرْتَبِعَةٌ وَإِذَا لَمْ يَأْمُرْ بِالْعَدْلِ وَالْإِتْقَانِ وَالنِّقْمَةِ وَالرِّبَا نَقَمَهُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِ وَأَلْهَمَهُ الْكُفْرَ وَالشُّكْرَ وَالزُّكْرَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

اللَّهُ يَتَّخِذُ الْوَهْدَانَ ذُرَىٰ مُرْتَبِعَةً وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ وَاللَّهُ يَتَّخِذُ الْوَهْدَانَ ذُرَىٰ مُرْتَبِعَةً وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

اللَّهُ يَتَّخِذُ الْوَهْدَانَ ذُرَىٰ مُرْتَبِعَةً وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

السَّلَامُ عَلَى الْحُسَيْنِ وَعَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَعَلَى الْأَحْسَنِ وَعَلَى الْأَشْحَابِ الْحَسَنِينَ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ اهْدِنِي
مِنْ عِنْدِكَ وَأَفِضْ عَلَيَّ مِنْ فَضْلِكَ وَأَنْشُرْ عَلَيَّ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا كَرِيمُ يَا كَرِيمُ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا كَرِيمُ يَا كَرِيمُ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ

١٦ حاتم ١٣

عقده عثمان بن ابي طالب

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ

إِنَّمَا نُنصِرُ الْوَاصِلِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ

عقود

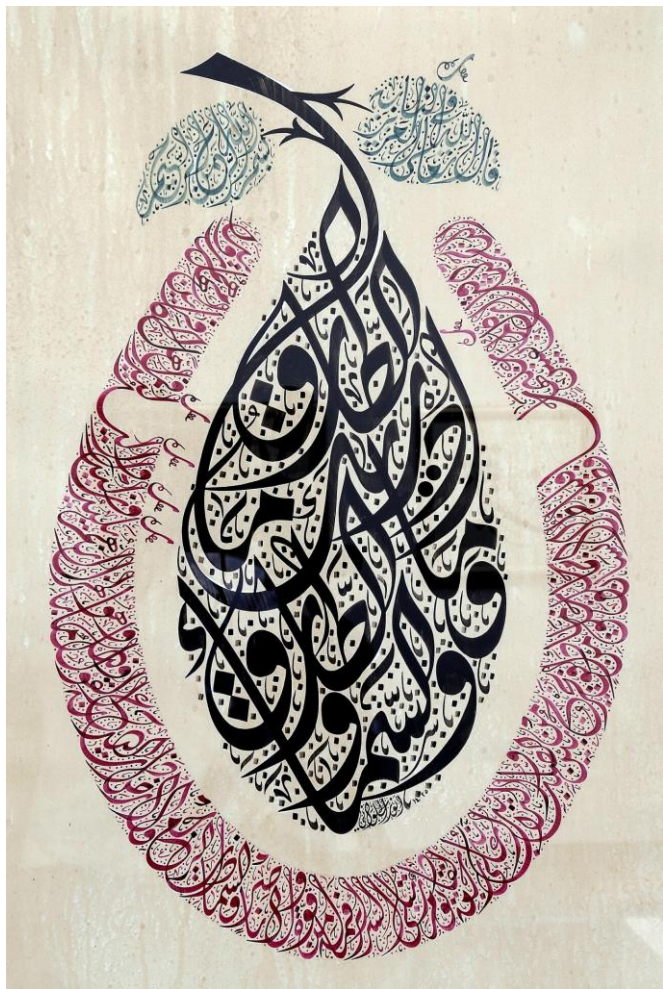
١٤٢٢ هـ

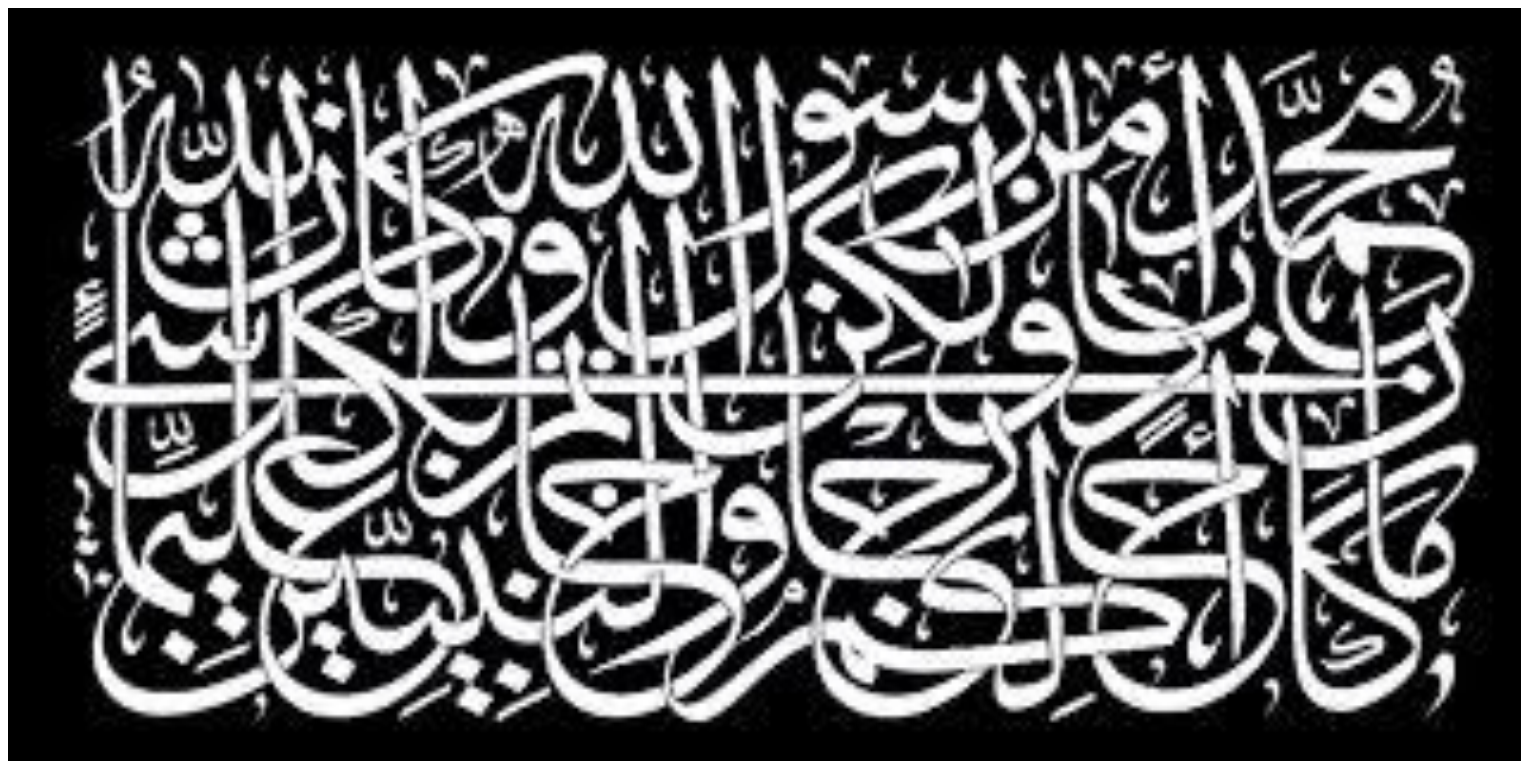

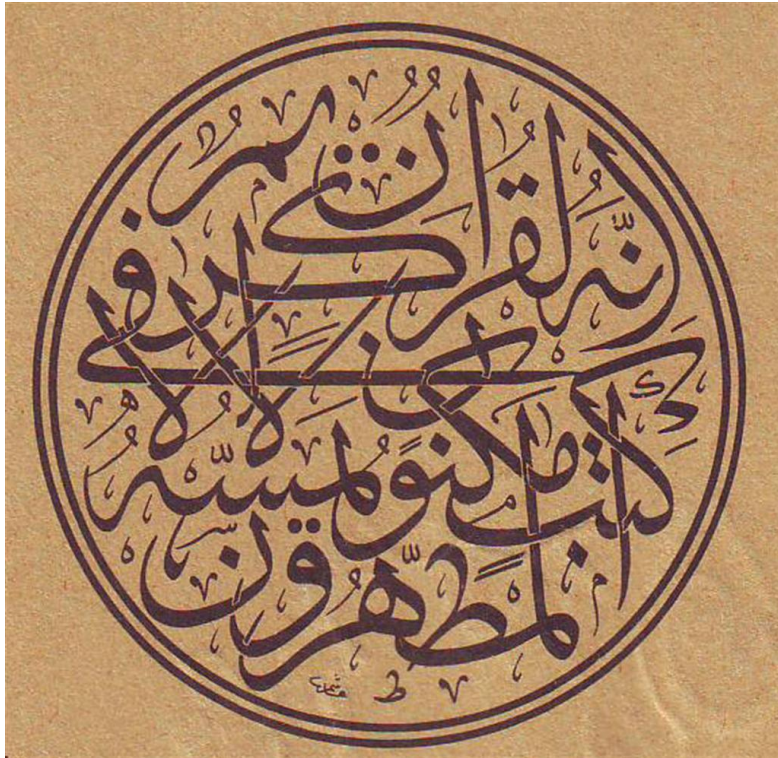

Bismillah
Bismillah
Bismillah
3431

الْبَيْتِ الْعَبْدِ الْمَلِكِ

The image displays a horizontal line of Arabic calligraphy in the Maghribi style. The text reads 'الْبَيْتِ الْعَبْدِ الْمَلِكِ' (Al-Bayt al-'Abd al-Malik), which translates to 'The Slave of the King'. The script is characterized by its thick, rounded strokes and the use of square-shaped diacritics (shamsas) for vowel marking. The calligrapher has included several decorative flourishes, including a small circular motif on the left and a date '١٢٢٩' (1229 AH) written below the main text. The background is a plain, light-colored surface.

ربِّ الشَّرحِ المصْدِرِ

والمصدرِ المصْدِرِ

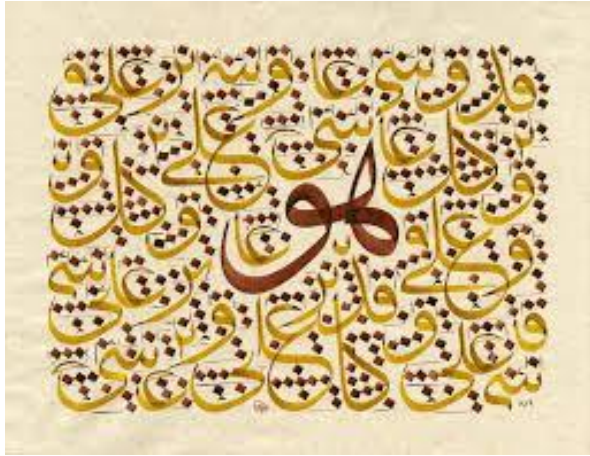
قال عبد النبي الامير مروان بن الحكم
عنه السلام

قَوْلُ الْإِمَامِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ

مَا يَنْتَظِرُونَ

لَمَّا يَنْزِلُ السَّمَاءُ سَاقِطًا
مِنْ سَمَاءٍ مُبِينٍ
يَوْمَ يُنْفَخُ كَتَابٌ
مُّبِينٌ
وَيُجْزَى الَّذِينَ كَفَرُوا
أَجْرَهُمْ بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ

www.alkatac.com ١٤٢٧

المؤمنين الذين آمنوا
بالحق من ربهم
وكانوا مسلمين

الرفاق

الرفاق

اِنَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ
وَيَا أَيُّهَا الْمَدِينَةُ
الَّتِي تَطِيبُ لِقَابِ
رَبِّكَ

مشهد آینه آستان قدس رضوی، مشهد

سوره شوره آینه ۱۱۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَشْكُرَهُ لَوْلَا رَحْمَتُ اللَّهِ عَلَيْنَا لَكُنَّا مِنَ الْخَاسِرِينَ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَخَلِّصْنَا مِنْ شَرِّ كُلِّ مَكْرُوهٍ
وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِالْمَكْرُوهِ

